

การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

Reducing Social Inequality Among Hmong Ethnic Groups in Chiang Kham District, Phayao Province

สมยศ ปัญญามาก¹
Somyot Panyamak

Received: August 19, 2022

Revised: September 07, 2022

Accepted: September 21, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม 2) ศึกษามูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และ 3) นำเสนอแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน วิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา สรุปตามวัตถุประสงค์ และนำข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มีสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ลดลง เนื่องจากในปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ หลายภาคส่วนเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาจึงบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเป็นการช่วยเหลือ และส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง 2) มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เกิดจากมูลเหตุ 8 ด้าน ได้แก่ รายได้ การถือครองทรัพย์สิน การเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐานการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต เพศ และการแสดงความคิดเห็น และ 3) แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ควรสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ สร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่และมีความชัดเจนในเรื่องสิทธิในที่ดินเพื่อยุ่อาศัยทำกิน ส่งเสริมการพัฒนา

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา; Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus

Corresponding author, e-mail: somyot_pan@hotmail.co.th, Tel. 089-9989987

อาชีพเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับขีดความสามารถและศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การลดความเหลื่อมล้ำ, กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง, ความเหลื่อมล้ำทางสังคม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to analyze the problems of social inequality; 2) to study the causes of social inequality; and 3) to propose ways to reduce social inequality of the Hmong ethnic group in Chiang Kham District, Phayao Province. This was a qualitative research by interviewing 25 key informants. Data were analyzed according to content by summarizing based on objectives and taking data from document analysis together with the information obtained from the in-depth interview. The results of the research were as follows: 1) the problem condition of social inequality of the Hmong ethnic group in Chiang Kham District had a problem condition of reducing inequality. At present, because various agencies in many sectors recognize the importance of the problems, therefore they integrated cooperation to organize various projects and activities that will help and encourage the Hmong ethnic group in the area to develop a better quality of life continuously; 2) the cause of social inequality of the Hmong ethnic group was caused by 8 causes including income, property holdings, access to social services and infrastructure, unfair treatment by state powers, poverty alleviation and community strengthening, participation in social development and quality of life, gender, and commenting; and 3) in terms of guidelines for reducing social inequality of the Hmong ethnic group in Chiang Kham District, cooperation should be created between local government organizations and community leaders to develop the ability to pursue a career, access to information on occupational development for the Hmong ethnic group in the area, creating opportunities for farmers to have land for farming and having clarity on land rights for living and making a living, promoting the development of additional occupations to solve poverty problems and supporting the integration of occupational groups that were consistent with the capabilities and potential of the Hmong ethnic group in the area to drive continuous development work.

Keywords: Reducing Inequality, Hmong Ethnic Group, Social Inequality

บทนำ

“ความเหลื่อมล้ำ” (Inequality) ปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคมไทย เนื่องจากเป็นสาเหตุ หรือต้นตอของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยในหลากหลายมิติ ซึ่งความไม่เท่าเทียมกันปรากฏในทุก ๆ เรื่อง ทุก ๆ พื้นที่ ทุก ๆ ภาคส่วน และทุก ๆ เวลา ดังนั้นจึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจะขจัดให้หมดสิ้นไปได้ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมาอย่างยาวนาน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการผลิตซ้ำที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัยร่วมกันโดยเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยมีกลุ่มคนเปราะบาง คนชายขอบ ที่ยังคงเป็นตัวแสดงหลักที่รับบทเป็นผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติ ถูกกีดกัน และถูกตีตราอยู่เสมอไป ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม ภาพสถานการณ์ในปัจจุบัน เราจะเห็นความเหลื่อมล้ำได้ชัดตั้งแต่การเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ที่อุบัติขึ้นทั่วโลกอย่างกว้างขวาง และรวดเร็ว ซึ่งรวมถึงประเทศไทยที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ ทำให้สังคมในทุกภาคส่วนได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในคราวนี้จึงเป็นอีกสถานการณ์หนึ่งที่ทำให้เราได้เห็นความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมอีกครั้ง และดูเหมือนระลอกนี้จะมียะเวลายาวนานสร้างความสาหัสให้กับผู้คนเป็นจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิ่งตามมาคือ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งกันเองระหว่างคนในสังคมเดียวกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม (คันธรส แสนวงศ์และคณะ , 2555)

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประเทศไทยที่นับวันจะทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบและก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมในปัจจุบันในทุกภาคส่วนของสังคมทั้งทางตรง และทางอ้อมเนื่องจากการกระจุกตัวของความร่ำรวยอยู่ในกลุ่มคนจำนวนน้อยโดยเฉพาะในกลุ่มที่ร่ำรวยที่สุด หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดีเนื่องจากโครงสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์นายทุนมากกว่าเจ้าของแรงงาน การกระจายบริการพื้นฐานของรัฐมีความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพอันเป็นผลจากการพัฒนาที่กระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลรวมทั้งเมืองใหญ่ การบริหารจัดการโครงสร้างภาษียังไม่เป็นธรรมจึงไม่ช่วยสนับสนุนการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่างทั่วถึง ปัญหาระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งมีความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินที่ส่วนใหญ่อยู่ในมือของนายทุนเพียงไม่กี่คน ปัญหากรรมสิทธิ์รวมไปถึงความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐ เพราะคนจนยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง การบริหารราชการแผ่นดินที่ขาดประสิทธิภาพ และความโปร่งใสในการดำเนินนโยบายสาธารณะ การจัดบริการสาธารณะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ยังขาดประสิทธิภาพประสิทธิผลรวมไปถึงสถานการณ์ทางการเมืองที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตย และสถานะเศรษฐกิจที่ตกต่ำทั้งในและต่างประเทศ มีการย้ายฐานการผลิต และปิดกิจการเนื่องจากนักลงทุนในต่างประเทศไม่เชื่อมั่นในการลงทุนยิ่งเสมือนเป็นการเติมปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประเทศไทยให้หนักขึ้น แม้รัฐบาลปัจจุบันจะมีนโยบาย และประกาศให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องทำการปฏิรูปเพื่อแก้ไขปัญหาให้เร็วที่สุดแต่ในทางปฏิบัติกลับทำได้น้อยมากเนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ

แม้ว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ภาครัฐจะได้กำหนดนโยบาย และมาตรการในการพยายามบรรเทาและแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยการออกนโยบายมาตรการ และโครงการต่าง ๆ เช่น การพัฒนาส่งเสริมการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ การส่งเสริมบริการสุขภาพ ด้วยการกระจายโอกาสการเข้าถึงกองทุนสำหรับผู้มีปัญหาสถานะ และสิทธิของบุคคล เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวยังคงมีอยู่ ปัจจัยสำคัญเกิดจากการดำเนินการที่ขาดความชัดเจน และต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพิจารณากฎหมายที่สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งนับว่าเป็นสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในกลุ่มผู้ที่มีปัญหาสถานะ และกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งช่องว่างของการดำเนินนโยบายที่สำคัญ คือ การสร้างความเท่าเทียมด้านสิทธิมนุษยชน การดำเนินการเชิงรุกในการพัฒนาศักยภาพ และการขยายโอกาสทางการศึกษา โอกาส ความเสมอภาคในการเข้าถึงหลักประกันด้านสิทธิมนุษยชน การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ยังไม่ตรงกับบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ (สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย, 2556) ดังนั้น หากสังคมเปิดโอกาสให้กับบุคคลทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม และเสมอภาคกัน ย่อมลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ สอดคล้องตามเจตนารมณ์ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 27 เรื่องความเสมอภาคของบุคคลบัญญัติไว้ว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชาย และหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพสถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใดจะกระทำมิได้ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทิศทางการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ที่กำหนดกรอบการพัฒนาให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขัน มีรายได้สูงอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว คนไทยมีความสุข อยู่ดีกินดีสังคมมีความมั่นคงเสมอภาคและเป็นธรรม โดยมุ่งเน้นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยคือ ยุทธศาสตร์ที่ (4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นศูนย์กลางโดยเน้นการพัฒนาคนในทุกช่วงวัย การมีส่วนร่วมของทุกคน และการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างประชาชนกลุ่มต่าง ๆ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมมักเกิดขึ้นในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีสาเหตุหลักเกิดจากลักษณะการตั้งถิ่น ส่วนใหญ่อยู่กระจัดกระจาย ห่างไกล และทุรกันดาร พื้นที่การเกษตรมีน้อย และมีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ ขาดบริการ และปัจจัยการผลิตภาคเกษตร และบริการสังคมพื้นฐานที่จำเป็นยังกระจายไม่ทั่วถึง สิ่งสำคัญกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งในด้านการพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปกครอง และขาดความสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยส่งผลให้ประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ยังด้อยโอกาสในการ

เข้าถึงบริการพื้นฐานต่าง ๆ ทำให้มีสภาพยากจน และคุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (สำนักงานกิจการชาติพันธุ์, 2557)

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าจำเป็นต้องศึกษาสภาพความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในเขตพื้นที่อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับสภาพบริบททางสังคมของชุมชนชาติพันธุ์ องค์ความรู้ที่ได้ในการศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษามูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่เน้นการหารายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ และอารมณ์ของบุคคลที่ถูกศึกษาเพื่อที่จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องนั้น ๆ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 25 คน ประกอบด้วย 1) ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน 8 คน 2) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน 5 คน 3) ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน 5 คน 4) เจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน 4 คน และ 5) นักรัฐศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการกระบวนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (Guided Interview) อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่มีความชัดเจนตายตัว โดยเป็นแต่เพียง

การกำหนดแนวข้อคำถามแบบเปิดกว้าง หรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีการวิจัยที่มีผลทำให้ข้อคำถามมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง โดยเทคนิคของการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้น เป็นเทคนิค และกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เป็นผู้ที่มีความรู้ และความชำนาญ หรือมีความเชี่ยวชาญในเรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยกระบวนการวิธีการวิจัยในลักษณะเช่นนี้ จะเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้ และความชำนาญ หรือมีความเชี่ยวชาญสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างหลากหลายในทุกแง่มุม โดยผู้วิจัย หรือผู้สัมภาษณ์สามารถที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ และสามารถที่จะสอบถาม ติดตาม และซักไซ้ไล่เรียงข้อมูลข้อเท็จจริง หรือรายละเอียดปลีกย่อยที่สำคัญ และมีความน่าสนใจในแต่ละประเด็นของคำตอบจากผู้ตอบคำถามในการวิจัย หรือผู้ให้สัมภาษณ์อันทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ และข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ ที่มีทั้งมิติของความลึก และมิติของความกว้างในเรื่องที่ดำเนินกระบวนการวิธีการวิจัยนี้

การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งแบบสัมภาษณ์ลักษณะนี้เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เคร่งครัดในการตั้งคำถาม แต่ผู้วิจัยมีการตั้งคำถามหลักเอาไว้ ในการสัมภาษณ์ไม่เรียงคำถาม หรือในบางครั้งก็ถามนอกเหนือจากคำถามที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ระหว่างการสัมภาษณ์ แต่ก็จะไม่เกินขอบเขตความต้องการในการวิจัย โดยแบบสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยได้จากการทบทวนวรรณกรรม และการลงพื้นที่กรณีศึกษาในครั้งแรกแล้วนำมาประมวลเพื่อตั้งเป็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นจะมีความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การบันทึกเสียง การบันทึกเสียงสัมภาษณ์ หรือเสียงสนทนา ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกเสียง เพื่อเป็นการช่วยความจำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ หรือการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้คณะผู้วิจัยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนเสมอ

การบันทึกภาพ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการถ่ายภาพ เพื่อนำมาสะท้อน/เตือนความจำ เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถระลึกถึงบริบท/บรรยากาศที่เกิดขึ้นโดยการสังเกต และระหว่างการสัมภาษณ์ หรือสนทนากลุ่ม หากมีการนำภาพถ่ายต่าง ๆ ไปใช้ในการยืนยัน หรือใด ๆ ก็ตาม คณะผู้วิจัยขออนุญาตผู้ที่อยู่ในภาพก่อนเสมอ

การจดบันทึกภาคสนาม (Field Note) โดยคณะผู้วิจัยทำการจดบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็น คำให้สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ในช่วงแรกทำการจดบันทึกอย่างย่อก่อน แล้วจึงนำมาขยายความทันทีหลังการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่ม ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บรักษาสมุดบันทึกไว้เป็นอย่างดี

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หลังจากนั้น ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษา และบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่

ทำการศึกษาตรวจสอบ และรับรองความถูกต้อง โดยการแปลข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วง หรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้น และข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความ แล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการนำเสนอภาพกิจกรรม เพื่อให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ และนำผลไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์สรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ด้านปัญหาส่วนบุคคลโดยรวมแล้วมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งเกิดจากปัญหาส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ภาษာ วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำเกิดความรู้สึกว่าตนเองยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมมากพอที่จะทำให้ตนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเต็มตัว แม้ว่าสภาพพื้นที่ที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำจะมีการพัฒนาไปอย่างมาก แล้วก็ตาม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ยังยึดถือหลักจารีตประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่เป็นเพศหญิง ที่ยังคงมีปัญหาเรื่องของความเหลื่อมล้ำ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไม่กล้าที่ออกไปพบปะ หรือกับบุคคลภายนอก เนื่องจากว่ากลุ่มคนเหล่านี้บางคนยังใช้ภาษาม้งในการสื่อสาร ทำให้สื่อสารกับบุคคลภายนอกได้เข้าใจกันยากขึ้น ด้านโอกาสทางสังคม พบว่า ข้อจำกัดของการเข้าถึงบริการทางสังคมในการให้บริการประชาชนนั้น ยังไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บางรายไม่ได้เรียนหนังสือ การสื่อสาร และเขียนภาษาไทยไม่ได้ และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านระบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ยากต่อการเข้าถึง เช่น การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายสูง การดำเนินคดีใช้เวลายาวนานทำให้ต้นทุนสูง รวมทั้งการเน้นแบบแผน ขั้นตอนปฏิบัติของทางราชการโดยเคร่งครัด ต้องมีเอกสารหลักฐานครบถ้วน การใช้ภาษาที่ยากต่อการเข้าใจ การผูกขาดอำนาจไว้ที่รัฐโดยไม่กระจายสู่ชุมชน เป็นต้น และด้านนโยบายของรัฐที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้ หรือการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่ปรากฏเห็นเด่นชัด คือ รายได้ในภาคครัวเรือนของประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ส่วนรายได้เสริมอื่น ๆ แทบจะไม่มี สาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าว เกิดจากลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ห่างไกล และทุรกันดาร โครงสร้าง และกลไกในการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ขาดประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ การขาดกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง ข้อจำกัดของการเข้าถึง

บริการทางสังคมในด้านกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ที่ยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง และข้อจำกัดของวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีอัตลักษณ์แตกต่างกัน

2. มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า 2.1 ด้านรายได้ เกิดจากการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ประสบกับสภาพปัญหาความยากจน ส่งผลกระทบที่รุนแรงต่อการดำเนินชีวิตอย่างปกติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ 2.2 ด้านการถือครองทรัพย์สิน เกิดจากการขาดสิทธิครอบครองที่ดินเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต เนื่องจากแหล่งพื้นที่อาศัย และพื้นที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ ส่วนมากอยู่ในเขตพื้นที่ป่าทำให้ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิได้ แต่สามารถเพาะปลูกพืชทางการเกษตรได้ในพื้นที่ที่ภาครัฐกำหนดให้เท่านั้น ไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกได้ 2.3 ด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน เกิดจากการบริการ และโครงสร้างสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน โครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษา การให้บริการทางด้านสวัสดิการสังคม การบริการ และโครงสร้างพื้นฐานทางกระบวนการยุติธรรม 2.4 ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐนั้น ถือได้ว่าอยู่ในระดับที่น้อย ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ในพื้นที่มีการส่งเสริม และพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะมีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทางอาชีพอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีระบบบริหารราชการที่เข้มแข็ง มีระบบถ่วงดุลอำนาจ และการตรวจสอบที่เข้มงวด เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่มีจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงานยึดมั่นในคุณธรรม และความโปร่งใส โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ หรือสองมาตรฐาน การปฏิบัติไม่มีข้อจำกัดในด้านเชื้อชาติ หรือสถานะบุคคลทางกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด 2.5 ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน เกิดจากการขาดโอกาสการมีงานทำ การฝึกอาชีพ ตลอดจนการเข้าถึงโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน และแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบ 2.6 ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต เกิดจากการขาดโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต เช่น ขาดโอกาสในการเข้าร่วมรับฟังการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับปัญหาของชุมชน ตลอดจนขาดโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผล 2.7 ด้านเพศ เกิดจากการขาดโอกาสที่เท่าเทียมกับเพศชายในการได้รับการถ่ายทอดทักษะอาชีพ การหารายได้เสริม นอกจากการทำเกษตร การวางแผนเพื่อประกอบธุรกิจ และการค้าขาย การมีบทบาทด้านการเมืองท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำเป็นได้แค่เพียงแรงงานที่สำคัญในครอบครัวเท่านั้น และ 2.8 ด้านการแสดงความคิดเห็น เกิดจากการขาดโอกาส และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองที่ไม่ต้องพึ่งพิงการช่วยเหลือจากภาคส่วนต่าง ๆ สิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ หรือแม้แต่กระทั่งการมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ตลอดจนสิทธิในการออกเสียงเลือกผู้นำชุมชนในพื้นที่ ทั้งนี้ มองว่าที่ผ่านมา

หากกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่จะไม่ได้รับการยอมรับ หรือตอบสนองจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่าที่ควร

3. แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า 3.1 ด้านรายได้ ควรสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในพื้นที่เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ สนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพความยากจน และมีอาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิม สนับสนุนวิสาหกิจทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม มุ่งเน้นการเชื่อมโยง ภูมิปัญญาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชนเผ่า เพื่อพัฒนาต่อยอดสู่วิสาหกิจชุมชน 3.2 ด้านการถือครองทรัพย์สิน ควรสร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น ควรมีความชัดเจนในเรื่องสิทธิในที่ดินเพื่ออยู่อาศัยทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ และภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดพื้นที่การใช้ที่ดินที่เหมาะสมต่อกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่ 3.3 ด้านการเข้าถึงบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐาน ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม และทั่วถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรจัดบริการด้านสุขภาพให้กับประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพครอบคลุมในทุกมิติ 3.4 ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ควรทำการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมบทบาทหน้าที่และสร้างความตระหนักที่ดีในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่ และควรจัดสวัสดิการและค่าตอบแทนที่ดีแก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ทุรกันดารเพื่อป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบโดยเฉพาะการเรียกรับผลประโยชน์กับกลุ่มชาติพันธุ์ 3.5 ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ควรส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับขีดความสามารถและศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่สูง 3.6 ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต ภาครัฐควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และควรส่งเสริมบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่สูงในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาในเชิงพื้นที่มากขึ้น 3.7 ความเหลื่อมล้ำทางเพศ ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งให้มีระดับการศึกษา ทักษะ และความรู้ที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพอย่างเท่าเทียมกับกลุ่มเป้าหมายชาย ส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคและควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจและปลูกฝังค่านิยมด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายในพื้นที่ 3.8 ด้านการแสดงความคิดเห็น ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ และควรส่งเสริมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ด้านปัญหาส่วนบุคคล โดยรวมแล้วมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมซึ่งเกิดจากปัญหาส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ปัญหาเหล่านี้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำเกิดความรู้สึกว่าตนเองยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมมากพอที่จะทำให้ตนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเต็มตัว แม้ว่าสภาพพื้นที่ที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำจะมีการพัฒนาไปอย่างมากแล้วก็ตาม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ยังยึดถือหลักจารีตประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่เป็นเพศหญิง ที่ยังคงมีปัญหาเรื่องของความเหลื่อมล้ำ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไม่กล้าที่ออกไปพบปะ หรือกับบุคคลภายนอก เนื่องจากว่ากลุ่มคนเหล่านี้บางคนยังใช้ภาษาม้งในการสื่อสาร ทำให้สื่อสารกับบุคคลภายนอกได้เข้าใจกันยากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของสัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ (2561) พบว่า 1) สาเหตุความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรม ประกอบด้วยสาเหตุ หลัก 5 ประการ ได้แก่ ความยากจน การไม่รู้กฎหมาย รู้กฎหมายเพียงบางส่วนและความรู้ที่ไม่ถูกต้อง การนำความรู้ทางกฎหมายหรือการใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบ การไม่มีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม และปัญหาข้อจำกัดด้านอื่น ๆ 2) ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมสามารถลดลงได้ด้วยกระบวนการยุติธรรมชุมชน โดยการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและศูนย์ยุติธรรมชุมชน 3) ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมชุมชนสามารถลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทยในมิติการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ก่อนที่จะเกิดปัญหา การให้ความรู้ ความช่วยเหลือหลังเกิดปัญหา กระบวนการยุติธรรมชุมชนช่วยให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมและเข้าถึงการรับบริการการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้ทุกพื้นที่ โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัดเป็นธรรม และเท่าเทียมกัน และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของพระเชมทัต สีสำโร (เร็นสำราญ) (2560) พบว่า จากการศึกษาสภาพปัญหา และผลกระทบของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย พบว่า การเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับของคนไทยอยู่ในสัดส่วนที่สูง แต่ยังมีเด็กในวัยเรียนบางส่วนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา ในส่วนด้านรายได้นั้น ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยมากขึ้น ในด้านที่ดิน ชาวบ้านที่ทำการเกษตรไม่ได้มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง คนรวยก็มีแต่จะใช้อำนาจใช้เงินกว้านซื้อที่ดินเพิ่มมากขึ้น และด้านการบริการสาธารณสุข ผู้ที่มีรายได้น้อยมีโอกาสเสียชีวิตจากโรคภัยไข้เจ็บสูงกว่าคนที่มียาได้มาก ระบบสวัสดิการของภาครัฐระหว่างสวัสดิการของข้าราชการกับบริการ 30 บาทรักษาทุกโรค หรือระบบประกันสังคมจากนายจ้าง สิ่งที่เป็นสิทธิประโยชน์ไม่เท่ากัน

2. มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เกิดจากการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน ความไม่เท่าเทียมของโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรม และผลประโยชน์ต่าง ๆ การถูกเอารัดเอาเปรียบ การขาดสิทธิครอบครองที่ดินใน

การออกเอกสารสิทธิในการใช้พื้นที่ การเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่ สาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การศึกษา สวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรม และโครงสร้างพื้นฐาน ส่วน การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐนั้นเกิดจากการถูกดูถูก ดูหมิ่นเหยียดหยามการเลือกปฏิบัติ การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ การทุจริตคอร์รัปชันกับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อย่างมิชอบ การถูกเอารัดเอาเปรียบ ตลอดจนการขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน การขาดโอกาสการมีงานทำ การฝึกอาชีพ-การขาดโอกาส-การเข้าถึงโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ การขาดโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขาดโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผล การขาดโอกาส และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ สอดคล้องกับผลการ ศึกษาวิจัยของสัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ (2561) พบว่า) สาเหตุความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความ ยุติธรรม ประกอบด้วยสาเหตุ หลัก 5 ประการ ได้แก่ ความยากจน การไม่รู้กฎหมาย รู้กฎหมาย เพียงบางส่วนและความรู้ที่มีไม่ถูกต้องการนำความรู้ทางกฎหมายหรือการใช้อำนาจหน้าที่แสวงหา ผลประโยชน์อันมิชอบ การไม่มีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม และปัญหาข้อจำกัด ด้านอื่น ๆ 2) ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมสามารถลดลงได้ด้วยกระบวนการยุติธรรม ชุมชน โดยการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและศูนย์ยุติธรรมชุมชน 3) ข้อค้นพบที่ได้จาก การศึกษา ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมชุมชนสามารถลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรม ในสังคมไทยในมิติการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุก่อนที่จะเกิดปัญหา การให้ความรู้ ความช่วยเหลือหลังเกิด ปัญหา กระบวนการยุติธรรมชุมชนช่วยให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมและเข้าถึงการรับบริการการ อำนาจความเป็นธรรมจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้ทุกพื้นที่ โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัดเป็นธรรม และเท่าเทียมกัน และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของเอมอร แสนภูวา (2563) พบว่า ปัญหาของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง ได้แก่ ปัญหาที่ดินทำกินไม่มีเอกสารสิทธิเป็น ของตนเอง ปัญหาหนี้สิน ปัญหาด้านเศรษฐกิจ พืชผลการเกษตรราคาตกต่ำและ ปัญหาคนว่างงาน ความต้องการของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชน ได้แก่ ต้องการให้รัฐประกันราคายางพารา และข้าว ให้มีราคาสูงขึ้น ต้องการให้ภาครัฐที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือจัดการเรื่องระบบน้ำ และ ต้องการ ให้ส่งเสริมอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน และแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง ได้แก่ ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพหลัก และอาชีพเสริมให้แก่คนในชุมชน อบรมให้ความรู้แก่ ประชาชนเรื่องวิธีการลดหนี้สิน รวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อจำหน่ายผลผลิตการเกษตร ประหยัดควดออม ปลุกพืชเลี้ยงสัตว์ไว้กิน และแบ่งขาย จัดหาพื้นที่ทำกิน และเอกสารสิทธิที่ทำกินให้ประชาชน จัด สวัสดิการสินค้าราคาต้นทุน ส่งเสริมปลูกพืชหมุนเวียนที่เหมาะสมกับพื้นที่ ส่งเสริมสร้างความรัก ความเข้าใจความอบอุ่นในครอบครัว และส่งเสริมให้เยาวชนเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น

3. แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า ควรสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนใน พื้นที่เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ ควรสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการ พัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ควรสร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่เป็น

กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น ควรมีความชัดเจนในเรื่องสิทธิในที่ดินเพื่ออยู่อาศัยทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมบทบาทหน้าที่และสร้างความตระหนักที่ดีในการปฏิบัติงาน ควรส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับขีดความสามารถและศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ตลอดจนการกำหนดแนวทางและการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ควรส่งเสริมบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่สูงในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาในเชิงพื้นที่มากขึ้น ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ และควรส่งเสริมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของพระเชมทัต สีสาสโร (รื่นสำราญ) (2560) พบว่า ด้านการศึกษา ควรขยายการจัดการศึกษาทางไกลโดยใช้โครงข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลและขาดแคลนครูผู้สอน ด้านรายได้ ควรเพิ่มเบี้ยคนพิการและเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ยากจนให้เพียงพอที่จะดำรงชีพได้ สนับสนุนชุมชนให้มีการจัดบริการตามความจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ ด้านที่ดิน รัฐควรสนับสนุนการมีที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนในรูปแบบจัดสรรที่ดินทำกินอย่างมีเงื่อนไขเพื่อป้องกันการเปลี่ยนมือ และสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารที่ดิน ทำให้เกิดการกระจายการถือครองที่ดินและด้านบริการสาธารณสุข ควรจัดบริการด้านสุขภาพให้กับประชากรที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เข้าถึงบริการจากสถานพยาบาลของรัฐในพื้นที่ได้ พัฒนาระบบส่งต่อผู้ป่วยตั้งแต่ระดับชุมชนไปสู่ระดับจังหวัด ภาค และระดับประเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยรวมแล้วมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งเกิดจากปัญหาส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำเกิดความรู้สึกว่าตนเองยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมมากพอที่จะทำให้ตนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเต็มตัว ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดจากการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน ความไม่เท่าเทียมของโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรม และผลประโยชน์ต่าง ๆ การถูกเอารัดเอาเปรียบ การขาดสิทธิ์ครอบครองที่ดินในการออกเอกสารสิทธิ์ในการใช้พื้นที่ การเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่ สาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การศึกษา สวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรม และโครงสร้างพื้นฐาน แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จึงควรสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ควรส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการใหม่ สนับสนุน

วิสาหกิจทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม มุ่งเน้นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชนเผ่า สร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นเพื่อเป็นการสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น และมีความชัดเจนในเรื่องสิทธิในที่ดินเพื่ออยู่อาศัยทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง และควรจัดบริการด้านสุขภาพให้กับประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพครอบคลุมในทุกมิติ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ปัญหาความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรมนั้น เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มาจากปัจจัย หรือเงื่อนไขสำคัญ คือ อำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมซึ่งอำนาจดังกล่าวเกิดจาก ความสามารถในการเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรทางสังคม และทรัพยากรทางการเมืองของประชาชนแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน

2. ควรเพิ่มงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน เพิ่มเบี้ยเลี้ยงสวัสดิการให้กับครูผู้สอนเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับครูผู้สอน ส่วนในด้านการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ ควรมีการเพิ่มเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในสังคมได้ สวัสดิการของรัฐควรคำนึงถึงความเป็นจริงของหลักการใช้ชีวิตของผู้พิการ ควรมีโรงพยาบาลที่ดัดแปลงสำหรับการขนย้ายผู้พิการหากเกิดการเจ็บป่วย และ รถประจำทางเป็นรถเมล์ เพื่อให้ผู้พิการได้สามารถเดินทางไปไหนมาไหนได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ในด้านที่ดิน ควรพิจารณาออกกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิในการถือครองที่ดิน และการเก็บภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้าเป็นสิ่งที่สำคัญ และน่าจะผลักดันให้ออกกฎหมายมาบังคับใช้ เพราะจะทำให้รายทุนไม่สามารถกว้านซื้อ กักตุนที่ดินโดยไม่ทำประโยชน์อะไรเลย ช่วยลดปัญหาการถือครองที่ดินที่มากเกินไปจนเป็นของนายทุนได้ ช่วยสร้างโอกาสให้ชาวบ้านได้มีที่ดินทำกินมากขึ้น และการบริการสาธารณสุขขั้นตอนการรับบริการควรมีความสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ลดขั้นตอนเรื่องเอกสารลงเพื่อความรวดเร็วในการบริการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรมีอัธยาศัยที่ดีต่อผู้ป่วย ไม่ควรใช้คำพูดที่ไม่สุภาพกับผู้ป่วยที่มีฐานะยากจน คือ ไม่ควรเลือกปฏิบัติกับผู้ป่วยที่มีฐานะต่างกัันนั่นเอง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรศึกษาวิจัยการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่อื่น ๆ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปกำหนดเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในระดับจังหวัด และระดับประเทศ

2. ควรศึกษาวิจัยนโยบายพัฒนาสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย และการส่งเสริมในการพัฒนาอาชีพเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในด้านเศรษฐกิจของสังคมไทย โดยศึกษาแบบเจาะลึกข้อมูลเฉพาะด้าน ในแต่ละด้านเพื่อให้ได้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยที่ละเอียดยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คันธรส แสนวงศ์ และคณะ. (2555). การพัฒนา และแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน กรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาชุมชนคลองบางชื่อ-รัชดาภิเษก. วารสารวิชาการศิลปะ ศาสตร์ ประยุกต์, 5(1), 46-53.
- พระเชมทัต สีสาสโร (รื่นสำราญ). (2560). การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืน. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย. (2556). โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการติดตาม และประเมินผลกระบวนการแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคมภายใต้ โครงการบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11สู่การปฏิบัติ. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ. การลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทยโดย ยุติธรรมชุมชน. ในงานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2562 (น. 1458-1474). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สำนักกิจการชาติพันธุ์. (2557). แผนแม่บทพัฒนาชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.2558-2560). (อัดสำเนา)
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- เอมอร แสนภูวา. (2563). การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.